

TRESTNÍ PRÁVO PROCESNÍ

PŘÍPRAVNÉ ŘÍZENÍ

Igor Stříž

Brno, 14.4.2022

Stadia trestního řízení

- přípravné řízení
- předběžné projednání obžaloby
- hlavní líčení
- opravné řízení
- vykonávací řízení

Základní procesní předpisy

- Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (**trestní řád**)
- Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (**zákon o soudnictví ve věcech mládeže**)
- Zákon č. 418/2011 Sb., **o trestní odpovědnosti právnických osob** a řízení proti nim
- Zákon č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů a o změně některých zákonů (**zákon o obětech trestných činů**)

Přípravné řízení (část druhá, § 12 odst. 10 tr. ř.)

Přípravným řízením se rozumí úsek řízení od sepsání záznamu o zahájení úkonů trestního řízení nebo provedení neodkladných a neopakovatelných úkonů, které mu bezprostředně předcházejí, a nebyly-li tyto úkony provedeny, od zahájení trestního stíhání do podání obžaloby, návrhu na schválení dohody o vině a trestu, postoupení věci jinému orgánu, zastavení trestního stíhání, nebo do rozhodnutí či vzniku jiné skutečnosti, jež mají účinky zastavení trestního stíhání před podáním obžaloby, anebo do jiného rozhodnutí ukončujícího přípravné řízení, zahrnující objasňování a prověřování skutečností nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestný čin, a vyšetřování.

Význam přípravného řízení

- prověření podezření ze spáchání trestného činu
- obstarání důkazů, svědčících o vině pachatele trestného činu či podezření vyvracejících
- směřuje k podání obžaloby nebo jinému meritornímu skončení věci (*odložení, zastavení trestního stíhání, postoupení věci, atd.*)
- neveřejné (*probíhá bez účasti veřejnosti, informace jsou podávány jen v omezeném rozsahu, do spisu mohou nahlížet jen určené osoby, je možné jim nahlédnutí odepřít*)
- písemné (*důkazní prostředky se pořizují zpravidla v písemné podobě*)

Postup před zahájením trestního stíhání – prověřování (§ 158 – 159d tr. ř.)

Způsoby zahájení trestního řízení

- záznam o zahájení úkonů trestního řízení (§ 158 odst. 3 věta první tr. ř.)
- provedení neodkladných a neopakovatelných úkonů
- zahájení trestního stíhání (§ 160 odst. 1 tr. ř.) proti konkrétní osobě

Prověřování se vede

- na základě trestního oznámení (*může podat kdokoliv*)
- z vlastní iniciativy policie (*z úřední povinnosti, po operativním rozpracování, na základě veřejných zdrojů*)

Neodkladné a neopakovatelné úkony

(§ 160 odst. 4 tr. ř.)

Neodkladným úkonem je takový úkon, který vzhledem k nebezpečí jeho zmaření, zničení nebo ztráty důkazu nesnese z hlediska účelu trestního řízení odkladu na dobu, než bude zahájeno trestní stíhání (*neodkladnost se tedy vztahuje k okamžiku zahájení trestního stíhání*).

Příklady: odposlech, domovní prohlídka, zajištění peněžních prostředků na účtu, vydání a odnětí věci, operativně pátrací prostředky, atd.

Neopakovatelným úkonem je takový úkon, který nebude možno před soudem provést.

Příklady: výslech osoby, která umírá, odjíždí na dlouhodobý pobyt do zahraničí, je vysokého věku, atd.

V protokolu o provedení neodkladného nebo neopakovatelného úkonu je třeba vždy uvést, na základě jakých skutečností byl úkon za neodkladný nebo neopakovatelný považován.

Provádění úkonů v prověřování [158 odst. 3 písm. a) až j) tr. ř.]; **výpovědi osob**

Podání vysvětlení podle § 158 odst. 3 písm. a) tr. ř. = záznam o podání vysvětlení (§ 158 odst. 6 tr. ř.)

Úřední záznam lze v řízení před soudem užít **jako důkaz** pouze za podmínek stanovených trestním řádem:

- v hlavním líčení po provedeném zkráceném přípravném řízení (§ 314d odst. 2 posl. věta tr. ř.),
- přečtením úředního záznamu v hlavním líčení se souhlasem SZ a obžalovaného (§ 211 odst. 6 tr. ř.).

Je-li však ten, kdo podal vysvětlení, později vyslýchán jako svědek nebo jako obviněný, nemůže mu být záznam přečten nebo jinak konstatován jeho obsah (§ 158 odst. 6 poslední věta tr. ř.).

Výpovědi osob

Za podmínek § 158 odst. 9 tr. ř. policejní orgán vyslechne jako svědka

- osobu, jejíž výpověď má povahu neodkladného nebo neopakovatelného úkonu (§ 158a tr. ř.);
- osobu mladší osmnácti let;
- osobu, o jejíž schopnosti správně a úplně vnímat, zapamatovat si nebo reprodukovat jsou s ohledem na její psychický stav pochybnosti;
- osobu, jejíž výpověď má podle odůvodněného předpokladu rozhodující význam pro zahájení trestního stíhání, nasvědčují-li zjištěné skutečnosti tomu, že by mohl být na takovou osobu pro její výpověď vyvíjen nátlak, anebo hrozí-li z jiného důvodu, že bude ovlivněna její výpověď, a **současně** lze předpokládat, že další prověřování trestního oznámení nebo jiného podnětu k trestnímu stíhání bude trvat delší dobu.

Provádění neodkladných a neopakovatelných úkonů za účasti soudce (§ 158a tr. ř.)

- výslech svědka
- rekognice

Soudce (příslušný podle § 26 odst. 1) odpovídá za zákonnost provedení úkonu a může do jeho průběhu zasahovat, ale jen k zajištění jeho zákonnosti. Není oprávněn posuzovat, zda jsou splněny podmínky neodkladnosti a/nebo neopakovatelnosti. Takové přezkoumání zákonnosti přísluší až nalézacímu soudu při provádění dokazování v hlavním líčení. Soudce se nepodílí na výslechu jako vyslychající a nezasahuje do obsahu výslechu ani do kladení otázek, pokud se nejedná o otázky nepřípustné (sugestivní, kapciózní).

Použití výslechu svědků

Následný výklad k zásadám spravedlivého procesu ukazuje, že ani fixace výpovědi osoby, provedená ve fázi prověřování ve formě výslechu svědka, provedeného jako neodkladný a/nebo neopakovatelný úkon, nezaručuje použití takové výpovědi jako důkazu v pozdějších stadiích trestního řízení, pokud nebyly dodrženy zásady spravedlivého procesu.

Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod (č. 209/1992 Sb.)

Čl. 6 Právo na spravedlivý proces

3. Každý, kdo je obviněn z trestného činu, má tato minimální práva:

a) být neprodleně a v jazyce, jemuž rozumí, podrobně seznámen s povahou a důvodem obvinění proti němu;

b) mít přiměřený čas a možnost k přípravě své obhajoby;

c) obhajovat se osobně nebo za pomoci obhájce podle vlastního výběru nebo, pokud nemá prostředky na zaplacení obhájce, aby mu byl poskytnut bezplatně, jestliže to zájmy spravedlnosti vyžadují;

d) vyslýchat nebo dát vyslýchat svědky proti sobě a dosáhnout předvolání a výsledků svědků ve svůj prospěch za stejných podmínek, jako svědků proti sobě;

Zásady rovnosti zbraní a kontradiktornosti řízení (vyplývající z práva na spravedlivý proces)

Zásada rovnosti zbraní = požadavek, aby každá ze stran řízení mohla obhajovat svou věc za podmínek, které ji, z pohledu řízení jako celku, podstatným způsobem neznevýhodňují vzhledem k protistraně (*ESLP: např. Nideröst-Huber proti Švýcarsku, Foucher proti Francii a dále také Pl. ÚS 15/01, Pl. ÚS 16/09*). V trestním řízení nesmí být postavení obviněného zřetelně nevýhodné v poměru k obžalobě (*např. Oyston proti Spojenému království*).

Zásada kontradiktornosti = oběma stranám řízení musí být dána možnost seznámit se se stanovisky a důkazy předloženými soudem s cílem ovlivnit jeho rozhodnutí a vyjádřit se k nim (*ESLP: např. Brandstetter proti Rakousku*).

III. ÚS 239/04

Zásady kontradiktornosti řízení a rovnosti zbraní, vyplývající z principu spravedlivého procesu, jsou sice významnými, avšak nikoliv jedinými zásadami trestního řízení. Za určitých okolností mohou kolidovat s jinými uznávanými a legitimními zásadami, např. se zásadou vyhledávací, hospodárnosti a rychlosti řízení, a proto mohou být, za dodržení principu proporcionality, v některých stádiích řízení, zejména v přípravném řízení, dočasně omezeny.

Tyto zásady platí pro trestní řízení jako celek, avšak neuplatňují se ve všech stádiích trestního řízení a při všech procesních úkonech stejně intenzivně. Nejúplněji se prosazují v hlavním líčení, event. ve veřejném zasedání soudu, v nichž se rozhoduje o nejdůležitějších meritorních otázkách, tj. o vině a o trestu. Naproti tomu při provádění úkonů v přípravném řízení nelze zásady kontradiktornosti řízení a rovnosti zbraní vždy plně uplatnit, pokud by jimi byly popřeny jiné legitimní zájmy, zejména zájem státu na efektivitě trestního stíhání.

Použitelnost výsledků svědků z přípravného řízení

(§ 158 odst. 9, 164 odst. 4, 211 tr. ř.); Pl. ÚS 25/13:

Důkazy v neprospěch obžalovaného musí být provedeny při veřejném přelíčení. Výjimky lze akceptovat pouze s výhradou respektování práv obhajoby; obžalovanému tak musí být dána možnost odpovídajícím a dostatečným způsobem zpochybnit svědectví v jeho neprospěch a vyslechnout ty, kdo svědectví poskytl, a to buď v okamžiku jejich výpovědi, nebo v pozdější fázi řízení. ESLP stanovil tři kritéria pro posuzování námitek týkajících se nepřítomnosti svědka při jednání soudu.

1. nejprve prověřit, zda je dán závažný důvod pro to, že obhajoba nemá možnost vyslechnout nebo nechat vyslechnout svědka obžaloby,
2. pokud nedošlo k výsledku svědka ze závažného důvodu, nelze výpověď nepřítomného svědka v zásadě považovat za výlučný nebo rozhodující důkaz viny,
3. je-li jako důkaz připuštěna výpověď svědka, kterého neměla obhajoba příležitost vyslechnout, a tato výpověď představuje výlučný nebo rozhodující důkaz viny, neznamená to bez dalšího porušení práva na spravedlivý proces; řízení jako celek lze považovat za spravedlivé, jestliže jsou dány skutečnosti dostatečným způsobem vyvažující nevýhody spojené s připuštěním takového důkazu a umožňující řádné a spravedlivé posouzení jeho důvěryhodnosti.

Použitelnost výsledků svědků z přípravného řízení (§ 158 odst. 9, 164 odst. 4, 211 tr. ř.)

- **Breukhoven proti České republice** (stížnost č. 44438/06)
 - **Al-Khawaja a Tahery proti Spojenému království** (stížnost č. 26766/05 a č. 22228/06)
 - **Tseber proti České republice** (stížnost č. 46203/08)
 - **Schatschaschwili proti Německu** (stížnost č. 9154/10)
 - **IV. ÚS 569/11, I. ÚS 2852/14, I. ÚS 1860/16, IV. ÚS 2867/16**
 - **R 16/2016 Sb. rozh. tr.** (usnesení Nejvyššího soudu ze dne 17. 3. 2015 sp. zn. 8 Tdo 235/2015)
- naproti tomu (patrný odklon ESLP od výše uvedené judikatury)*
- **Štulíř proti České republice** (stížnost č. 36705/12)
 - **Bátěk a ostatní proti České republice** (stížnost č. 54146/09)

Použitelnost důkazů (výslechu svědků) z přípravného řízení

Výše uvedený výklad a bohatá judikatura ESLP plasticky vypovídají o nutnosti opatřování a provádění důkazů v rámci zásad spravedlivého procesu. Ve vztahu k výslechům svědků lze poněkud zjednodušeně uvést, že obviněná osoba musí mít v průběhu celého trestního řízení možnost se alespoň jednou seznámit s obsahem výpovědi svědka a klást mu otázky. Pokud není tato možnost z objektivních důvodů proveditelná, musí orgány činné v trestním řízení vynaložit veškeré úsilí jak tento nedostatek eliminovat a obviněnému kompenzovat zkrácení jeho obhajovacích práv (např. provedením dalších navrhovaných důkazů, prověřením hodnověrnosti vyslechnuté osoby apod.).

Operativně pátrací prostředky

V řízení o úmyslném trestném činu:

- **předstíraný převod** (§ 158c tr. ř.)
- **sledování osob a věcí** (§ 158d tr. ř.)
- **použití agenta** (§ 158e tr. ř.)

+ zásada přiměřenosti a zdrženlivosti (§ 2 odst. 4 tr. ř.)

+ používání operativně pátracích prostředků nesmí sledovat jiný zájem než získání skutečností důležitých pro trestní řízení. Tyto prostředky je možné použít jen tehdy, nelze-li sledovaného účelu dosáhnout jinak nebo bylo-li by jinak jeho dosažení podstatně ztížené. Práva a svobody osob lze omezit jen v míře nezbytně nutné (§ 158b odst. 2 tr. ř.).

Operativně pátrací prostředky

Z povahy těchto úkonů plyne, že v praxi jsou prováděny převážně v přípravném řízení, před zahájením trestního stíhání, a to skrytě.

Operativně pátrací prostředky lze užit **pouze v řízení o úmyslném trestném činu**, v případě použití agenta (§ 158e tr. ř.) jsou podmínky použití omezeny na řízení o nejzávažnějších a společensky nejvýznamnějších trestných činech.

Účelem použití operativně pátracích prostředků je odhalení trestných činů, jejich pachatelů a opatření informací a důkazů k prověření a prokázání, zda došlo ke spáchání trestného činu.

*Operativně pátrací prostředky samy o sobě nejsou důkazem ani důkazním prostředkem. Zákon výslovně uvádí, že důkazem jsou **zvukové, obrazové a jiné záznamy získané při použití operativně pátracích prostředků**. Tyto důkazy se provádí faktickým přehráním záznamu na odpovídajícím technickém zařízení.*

Skončení prověřování

Odložení nebo jiné vyřízení věci (§ 159a tr. ř.)

- Nejde-li ve věci o podezření z trestného činu, státní zástupce nebo policejní orgán věc odloží (*pozn. usnesením*), jestliže není na místě vyřídit věc jinak.

Takovým vyřízením může být zejména odevzdání věci (*pozn. opatřením*)

- a) příslušnému orgánu k projednání přestupku, nebo
- b) jinému orgánu ke kázeňskému nebo kárnému projednání.

- Státní zástupce nebo policejní orgán věc odloží, je-li trestní stíhání nepřípustné podle § 11 tr. ř.
- Státní zástupce nebo policejní orgán může odložit věc, je-li trestní stíhání neúčelné vzhledem k okolnostem uvedeným v § 172 odst. 2 písm. a) nebo b) tr. ř. (*fakultativní odložení věci*)
- Státní zástupce může věc odložit, jestliže nastaly okolnosti uvedené v § 172 odst. 2 písm. c) tr. ř. (*posílen princip oportunitity, tzv. diskreční pravomoc státního zástupce, ve značné míře záleží na jeho úvaze, zda je tr. řízení účelné*)
- Státní zástupce nebo policejní orgán věc odloží též tehdy, pokud se nepodařilo zjistit skutečnosti opravňující zahájit trestní stíhání. Pominou-li důvody odložení, trestní stíhání zahájí.

Skončení prověřování

Rozhodnutí o odložení věci nemá povahu *res iudicatae* a nevytváří tedy překážku věci rozhodnuté. Policejní orgán proto může kdykoliv – ať už na základě podnětu, pokynu státního zástupce nebo z vlastní iniciativy – pokračovat v dalším řízení (prověřování). Po jeho skončení je však třeba vydat další rozhodnutí (opatření) o odložení nebo jiném vyřízení věci.

Skončení prověřování

- **dočasné odložení trestního stíhání (§ 159b tr. ř.)**
 - k objasnění trestné činnosti
 - pro vynětí osoby z pravomoci OČTŘ (§ 10 tr. ř.)
 - pravomocné rozhodnutí o přestupku (§ 159b odst. 4 tr. ř. – promítnutí zásady *ne bis in idem*)
- **zvláštní ustanovení o dočasném odložení trestního stíhání (§ 159c tr. ř.) → rozhodnutí o nestíhání podezřelého (§ 159d tr. ř.)**

Zahájení trestního stíhání (§ 160 odst. 1 tr. ř.)

Usnesení o zahájení trestního stíhání

- označení orgánu, o jehož rozhodnutí jde,
- den a místo rozhodnutí,
- výrok usnesení s uvedením zákonných ustanovení, jichž bylo použito,
- odůvodnění, pokud zákon nestanoví něco jiného, a
- poučení o opravném prostředku.

Podle § 160 odst. 1 věta druhá tr. ř. musí výrok usnesení o zahájení trestního stíhání obsahovat popis skutku, ze kterého je tato osoba obviněna, aby nemohl být zaměněn s jiným, zákonné označení trestného činu, který je v tomto skutku spatřován; obviněný musí být v usnesení označen stejnými údaji, jaké musí být uvedeny o osobě obžalovaného v rozsudku (§ 120 odst. 2 tr. ř.).

Usnesení o zahájení trestního stíhání

NS ČR – č. 41/2002, 55/2013 Sb. rozh. tr.

Předmětem trestního stíhání je vždy skutek, v němž je spatřován trestný čin, přičemž podstatou skutku je trestněprávně relevantní jednání pachatele a jím zapříčiněný trestněprávně významný následek. Od skutku je nutno odlišovat jeho popis, který musí obsahovat ty skutkové okolnosti, které jsou právně významné z hlediska naplnění jednotlivých znaků skutkové podstaty stíhaného trestného činu.

Usnesení o zahájení trestního stíhání

I. ÚS 46/1996 – v usnesení o zahájení trestního stíhání musí být uvedena i subjektivní stránka trestného činu, tedy zavinění, popř. i pohnutka a následek.

I. ÚS 651/2000 – zahájení trestního stíhání samo o sobě není způsobilé k tomu, aby bylo podrobeno přezkumu Ústavním soudem (obdobně též III. ÚS 554/03, III. ÚS 511/02).

Usnesení o zahájení trestního stíhání

III. ÚS 356/01

Zahájením trestního stíhání je uskutečněna zásada řádného zákonného procesu vyjádřená v čl. 8 odst. 2 Listiny a také v § 2 odst. 1 tr. ř. spočívající v tom, že nikdo nemůže být stíhán jinak než ze zákonných důvodů a způsobem, který stanoví zákon. **Zahájením trestního stíhání je také určen předmět trestního řízení, neboť obžalobu je možno podat jen pro skutek, pro nějž bylo zahájeno trestní stíhání (§ 176 odst. 2 tr. ř.) a soud může rozhodovat jen o skutku, který je uveden v žalobním návrhu (§ 220 odst. 1 tr. ř.).** Zahájení trestního stíhání má také výrazný vliv na výkon oprávnění obhájce (§ 165 tr. ř.).

Usnesení o zahájení trestního stíhání

Oproti záznamu o zahájení úkonů trestního řízení představuje skutek uvedený v usnesení o zahájení trestního řízení předmět dalšího řízení (*viz judikatura uvedená výše*), musí obsahovat všechny znaky skutkové podstaty trestného činu, pro který se trestní řízení vede a k jeho případné změně musí dojít pouze za podmínek zachování tzv. **totožnosti skutku** (musí být – alespoň částečně – zachována totožnost jednání pachatele anebo totožnost následku).

Zahájením trestního stíhání nastává další fáze přípravného řízení – **vyšetřování**.

Vyšetřovací orgány (§ 161 tr. řádu)

- Policie ČR
- Generální inspekce bezpečnostních sborů
- státní zástupce (krajského státního zastupitelství)
- Vojenská policie
- kapitán lodi

Postup při vyšetřování

- **Omezení při výslechu svědků** (§ 164 odst. 1 tr. ř.)

Výslechy svědků se i ve vyšetřování provádějí v omezeném rozsahu, s výjimkou vyšetřování trestných činů, o nichž koná řízení v prvním stupni krajský soud (§ 168, § 169 odst. 1 věta za středníkem, § 17 tr. ř.). Smyslem této úpravy je přenesení těžiště dokazování do hlavního líčení. Proto ty výslechy svědků, které je možné bez obav ze ztráty důkazní hodnoty provést v hlavním líčení, není nutné provádět v přípravném řízení. To však neplatí, pokud má výslech svědka povahu neodkladného nebo neopakovatelného úkonu (§ 160 odst. 4 tr. ř.). V takovém případě je vhodné, aby se takového úkonu účastnil obhájce nebo osobně obviněný (§ 165 odst. 1 tr. ř.)

Postup při vyšetřování

- **Účast obviněného a obhájce ve vyšetřování (§ 165 tr. ř.)**

Platí, co už bylo uvedeno výše v souvislosti s uplatněním zásad spravedlivého procesu: jestliže se jedná o výslech svědka, který má právo odepřít výpověď nebo jde o klíčový důkaz, který má navíc podobu neodkladného nebo neopakovatelného úkonu, je třeba umožnit obhájci (a pokud si jej obviněný nezvolil, pak obviněnému osobně) aby byl přítomen u výslechu.

Postup při vyšetřování

- **Trestní stíhání se souhlasem poškozeného** (§ 163, 163a tr. ř.)

*U taxativně vyjmenovaných trestných činů je ke stíhání pachatele zapotřebí **souhlasu poškozeného**, pokud je ve zvláštním blízkém vztahu k pachateli. Výjimky obsahuje ustanovení § 163a tr. ř. Úprava představuje **průlom do zásad legality a oficiality** ve prospěch poškozeného. Jejím smyslem je ponechat dispoziční právo k trestnímu postihu pachatele poškozenému a citlivě tak řešit situace, kdy by postih pachatele měl negativní dopady i pro samotného poškozeného. Zákon zde upřednostňuje citové a jiné vazby poškozeného k pachateli před potřebou jeho postihu.*

Postup při vyšetřování - příklad

- **Trestní stíhání se souhlasem poškozeného**

Typické je využití ustanovení § 163 odst. 1 tr. ř. o předchozím souhlasu poškozeného u trestných činů spojených s domácím násilím. Celá řada trestných činů spáchaných v rámci partnerského konfliktu je podmíněna souhlasem poškozené oběti – zpravidla ženy, která utrpěla škodlivý následek např. v podobě újmy na zdraví. Pokud se jedná o jednorázový atak ze strany pachatele a prostou újmu na zdraví, která se dá např. podřadit pod skutkovou podstatu přečinu ublížení na zdraví podle § 146 odst. 1 tr. zák., je nutný ke stíhání pachatele jako obviněného předchozí souhlas poškozené. Půjde-li však o jiný trestný čin, např. pokus těžkého ublížení na zdraví podle § 21 odst. 1, § 145 odst. 1 tr. zák. nebo o přečin týrání osoby žijící ve společném obydlí podle § 199 odst. 1 tr. zák., předchozí souhlas poškozené není nutný, neboť uvedené trestné činy nejsou vyjmenovány v § 163 odst. 1 tr. zák.

Postup při vyšetřování

- **Lhůty pro skončení vyšetřování** (§ 167, 170 tr. ř.)

*V rámci zásady rychlosti vyšetřování zákon stanoví **pořádkové lhůty** pro skončení vyšetřování. Jejich počátek se odvíjí od okamžiku vydání usnesení o zahájení trestního stíhání.*

Pro vyšetřování závažnějších trestných činů (v působnosti krajského soudu podle § 17 tr. ř.) jsou lhůty pro skončení vyšetřování uvedeny v § 170 odst. 1 tr. ř.

Postup při vyšetřování

- **Skončení vyšetřování, seznámení se spisem (§ 166 tr. ř.)**

*Možnost prostudovat spisy je **právem**, nikoli povinností **obviněného a obhájce**. Jde o realizaci práva na obhajobu, aby se obviněný mohl seznámit s výsledky vyšetřování, zvolit obhajobu pro řízení před soudem a aby mohl uplatnit návrhy na doplnění vyšetřování. Tyto návrhy nemusí policejní orgán akceptovat. V takovém případě je neformálním opatřením odmítne a učiní o tom záznam ve spise. O odmítnutí návrhu vyrozumí obviněného nebo jeho obhájce, a poškozeného.*

Postup při vyšetřování

- **Zvláštní ustanovení o vyšetřování některých trestných činů**
(§ 168 – 170, § 17 tr. ř.)

Ohledně nejzávažnějších trestných činů (srov. § 17 tr. ř.) je předpoklad širšího rozsahu opatřování i provádění důkazů již v přípravném řízení. V těchto případech je žádoucí, aby nejdůležitější důkazy mohly být použitelné i v řízení před soudem, neboť vzhledem k závažnosti těchto trestných činů lze očekávat delší dobu vyšetřování.

Policejní orgán není limitován podmínkami uvedenými v § 164 odst. 1 tr. ř. a může provádět výslechy svědků bez většího omezení.

Rozhodnutí v přípravném řízení

Postoupení věci jinému orgánu (§ 171 odst. 1 tr. ř.)

Jestliže je vyšetřováním jednoznačně vyloučeno, že obviněný mohl spáchat trestný čin, ale skutek pro který je stíhán by mohl být posouzen jako přešupek nebo kárné provinění, státní zástupce věc postoupí příslušnému orgánu. O tom, zda se jedná skutečně o přešupek nebo kárné provinění rozhodne tento příslušný orgán. Státnímu zástupci ani policejnímu orgánu nepřisluší posuzovat, zda a o jaký přešupek jde.

Rozhodnutí v přípravném řízení

Zastavení trestního stíhání podle § 172 odst. 1 tr. ř.

- a) je-li nepochybné, že se nestal skutek, pro který se trestní stíhání vede,
- b) není-li tento skutek trestným činem a není důvod k postoupení věci,
- c) není-li prokázáno, že skutek spáchal obviněný,
- d) je-li trestní stíhání nepřípustné (§ 11, 11a tr. ř.),
- e) nebyl-li obviněný v době činu pro nepřičetnost trestně odpovědný (§ 26 tr. zák.), nebo
- f) zanikla-li trestnost činu (*zpravidla z důvodu účinné lítosti*).

*Jedná se o **taxativně** uvedené důvody, které jsou **obligatorní**, tedy pokud nastanou zákonné předpoklady, státní zástupce **musí** trestní stíhání zastavit.*

Rozhodnutí v přípravném řízení

Zastavení trestního stíhání podle § 172 odst. 2 tr. ř.

a) je-li trest, k němuž může trestní stíhání vést, zcela bez významu vedle trestu, který pro jiný čin byl obviněnému již uložen nebo který ho podle očekávání postihne (*pozn. zastavení z důvodu neúčelnosti*),

b) bylo-li o (*pozn. totožném*) skutku obviněného již rozhodnuto jiným orgánem, kázeňsky, kárně anebo cizozemským soudem nebo úřadem anebo mezinárodním trestním soudem, mezinárodním trestním tribunálem, popřípadě obdobným mezinárodním soudním orgánem s působností v trestních věcech, i když nesplňují některou z podmínek uvedených v § 145 odst. 1 písm. a) zákona o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních, a toto rozhodnutí lze považovat za postačující, nebo

c) jestliže vzhledem k významu a míře porušení nebo ohrožení chráněného zájmu, který byl dotčen, způsobu provedení činu a jeho následku, nebo okolnostem, za nichž byl čin spáchán, a vzhledem k chování obviněného po spáchání činu, zejména k jeho snaze nahradit škodu nebo odstranit jiné škodlivé následky činu, je zřejmé, že účelu trestního řízení bylo dosaženo (*pozn. průlom do zásady legality, posílení oportunity, diskreční pravomoc státního zástupce*).

Rozhodnutí v přípravném řízení

Zastavení trestního stíhání podle § 172 odst. 2 tr. ř.

*Jedná se o **taxativně** uvedené důvody, které jsou **fakultativní**, je tedy na posouzení státního zástupce, zda s ohledem na okolnosti případu a osobu obviněného považuje zastavení trestního stíhání za dostatečně odůvodněné a odpovídající účelu trestního řízení. Pokud by zde však existoval důvod pro zastavení trestního stíhání podle § 172 odst. 1 tr. ř. (obligatorní), státní zástupce je povinen postupovat podle odstavce 1.*

Rozhodnutí v přípravném řízení

Přerušení trestního stíhání podle § 173 odst. 1 tr. ř.

- a) nelze-li pro nepřítomnost obviněného věc náležitě objasnit,
- b) nelze-li obviněného pro těžkou chorobu postavit před soud,
- c) není-li obviněný pro duševní chorobu, která nastala až po spáchání činu, schopen chápat smysl trestního stíhání,
- d) je-li obviněný dočasně vyňat z pravomoci orgánů činných v trestním řízení (§ 10) nebo je-li jeho trestní stíhání pro nedostatek souhlasu oprávněného orgánu dočasně nepřípustné,
- e) jestliže dřívější řízení pro týž skutek proti téže osobě skončilo pravomocným rozhodnutím o přestupku a dosud neuplynula lhůta pro zahájení prezkumného řízení podle jiného právního předpisu, ve kterém může být rozhodnutí o přestupku zrušeno,
- f) byl-li obviněný vydán do ciziny nebo vyhoštěn.

Rozhodnutí v přípravném řízení

Přerušeni trestního stíhání podle § 173 odst. 1 tr. ř.

Jde o rozhodnutí, které má mezitímní charakter, po odpadnutí důvodů se předpokládá pokračování v trestním stíhání. Důvody pro přerušeni trestního stíhání jsou vyjmenovány taxativně a jsou obligatorní (pokud tedy nastanou, o přerušeni musí být rozhodnuto).

Pomine-li důvod přerušeni, státní zástupce rozhodne, že se v trestním stíhání pokračuje (§ 173 odst. 2 věta třetí tr. ř.).

Mimořádné kasační oprávnění nejvyššího státního zástupce

Podle **§ 174a odst. 1 tr. ř.** může nejvyšší státní zástupce do tří měsíců od právní moci rušit nezákonná usnesení nižších státních zástupců o nestíhání podezřelého podle § 159d odst. 1 tr. ř., o zastavení trestního stíhání nebo o postoupení věci.

Zruší-li nejvyšší státní zástupce usnesení o zastavení trestního stíhání nebo o postoupení věci, pokračuje v řízení státní zástupce, který ve věci rozhodoval v prvním stupni. Přitom je vázán právním názorem, který vyslovil ve svém rozhodnutí nejvyšší státní zástupce, a je povinen provést úkony a doplnění, jejichž provedení nejvyšší státní zástupce nařídil (§ 174a odst. 3 tr. ř.).

Dohoda o vině a trestu

(§ 175a , § 175b, 179b odst. 5, § 314o a násl. tr. ř.)

- prohlášení obviněného, že spáchal skutek, pro který je stíhán
- sjednává státní zástupce s obviněným (v případech nutné obhajoby za přítomnosti obhájce)
- státní zástupce dbá také na zájmy poškozeného
- poškozený může být sjednávání dohody přítomen (*vyjádří se k náhradě škody nebo nemajetkové újmy nebo vydání bezdůvodného obohacení*)
- nelze sjednat v řízení proti uprchlému
- státní zástupce podá soudu návrh na schválení dohody o vině a trestu

Odklony

Podmíněné zastavení trestního stíhání (§ 307, § 308 tr. ř.)

- v řízení o přečinu
- obviněný se k činu doznal
- nahradil způsobenou škodu nebo uzavřel dohodu s poškozeným nebo učinil jiná opatření k náhradě (*např. učinil oznámení pojišťovně*)
- vydal bezdůvodné obohacení
- podle povahy, závažnosti a dalších okolností se obviněný dále může zavázat ke zdržení se určité činnosti v průběhu zkušební doby (*typicky řízení motorových vozidel*) nebo složí na účet státního zastupitelství peněžitou částku určenou státu na peněžitou pomoc obětem trestné činnosti
- zkušební doba na 6 měs. – 2 r., resp. 5 let

- po uplynutí zkušební doby rozhodne státní zástupce, že se obviněný osvědčil (§ 308 odst. 1 tr. ř.)

Odklony

Narovnání (§ 309 až 314 tr. ř.)

- v řízení o přečinu
- obviněný prohlásí, že spáchal skutek, pro který je stíhán
- uhradí poškozenému škodu nebo učiní potřebné úkony k úhradě, popř. jinak odčiní újmu
- vydá bezdůvodné obohacení
- složí na účet státního zastupitelství peněžitou částku určenou státu na peněžitou pomoc obětem trestné činnosti

Odklony

Podmíněné odložení podání návrhu na potrestání (§ 179g, § 179h tr. ř.)

Předpoklady a podmínky pro uplatnění tohoto institutu ve zkráceném přípravném řízení jsou prakticky totožné s podmíněným zastavením trestního stíhání podle § 307 tr. ř.

Zkrácené přípravné řízení

(§ 179a až 179h tr. ř.)

o trestných činech, o nichž přísluší konat řízení v prvním stupni okresnímu soudu a na které zákon stanoví trest odnětí svobody, jehož horní hranice nepřevyšuje pět let, jestliže

a) podezřelý byl přistižen při činu nebo bezprostředně poté, nebo

b) v průběhu prověřování trestního oznámení nebo jiného podnětu k trestnímu stíhání byly zjištěny skutečnosti, jinak odůvodňující zahájení trestního stíhání a lze očekávat, že podezřelého bude možné ve lhůtě uvedené v § 179b odst. 4 tr. ř. *(do dvou týdnů od sdělení podezření)* postavit před soud.

Zkrácené přípravné řízení

Podezřelého ze spáchání trestného činu je třeba vyslechnout a nejpozději na počátku výslechu mu sdělit, že spáchání jakého skutku je podezřelý a jaký trestný čin je v tomto skutku spatřován. O tomto úkonu orgán konající zkrácené přípravné řízení učiní záznam do protokolu. Opis záznamu doručí podezřelému a jeho obhájci; policejní orgán zašle opis záznamu do 48 hodin též státnímu zástupci (§179b odst. 3 tr. ř.).

Zkrácené přípravné řízení musí být skončeno nejpozději do dvou týdnů ode dne, kdy policejní orgán sdělil podezřelému, že spáchání jakého skutku je podezřelý a jaký trestný čin je v tomto skutku spatřován. Lhůtu je možno prodloužit rozhodnutím státního zástupce, nejvýše o 10 dnů.

Zkrácené přípravné řízení

Stanovisko trestního kolegia NS z 25.9.2014 sp. zn. Tpjn 303/2014; č. 52/2014 Sb. rozh. tr.

Zkrácené přípravné řízení se koná ve skutkově, právně a důkazně jednoduchých věcech. Tomu by měla odpovídat i délka prověřování předcházejícího zkrácenému přípravnému řízení. Podmínky uvedené v § 179a odst. 1 písm. b) tr. ř., zpravidla nebudou splněny, uplynula-li od počátku prověřování do sdělení podezření podle § 179b odst. 3 tr. ř. doba podstatně převyšující dva týdny. V takovém případě samosoudce podle § 314c odst. 1 písm. c) tr. ř. návrh na potrestání odmítne.

Rozhodnutí ve zkráceném přípravném řízení

Policejní orgán:

- odloží věc z důvodu § 159a odst. 1 až 3 nebo 5 tr. ř.
- předloží zprávu o výsledku řízení státnímu zástupci

Státní zástupce:

- podá soudu návrh na potrestání
- podá soudu návrh na schválení dohody o vině a trestu
- věc odloží, nejde-li ve věci o podezření z trestného činu
- odevzdá věc příslušnému orgánu k projednání přestupku, ke kázeňskému nebo kárnému projednání
- věc odloží, jestliže je trestní stíhání nepřípustné podle §11 nebo rozhodl-li o schválení narovnání
- věc podmíněně odloží podle § 179g tr. ř.
- věc může odložit též, jestliže je trestní stíhání neúčelné vzhledem k okolnostem uvedeným v § 172 odst. 2 tr. ř.
- opatřením vrátí věc policejnímu orgánu, je-li v rámci zkráceného přípravného řízení třeba provést další úkon

Obžaloba (§ 176 až 178 tr. ř.)

Náležitosti (§ 177 tr. ř.):

- označení státního zástupce, den sepsání obžaloby
- jméno a příjmení obviněného, osobní údaje
- žalobní návrh - označení skutku, pro který je obviněný stíhán, s uvedením místa, času a způsobu jeho spáchání, pojmenování trestného činu, vč. příslušného ustanovení a zákonných znaků
- návrh na uložení trestu
- odůvodnění žalovaného skutku s uvedením důkazů, o které se toto odůvodnění opírá, a seznam důkazů, jejichž provedení se v hlavním líčení navrhuje, jakož i právní úvahy, kterými se státní zástupce řídil při posuzování skutečností podle příslušných ustanovení zákona
- návrh na uložení ochranného opatření (§ 178 odst. 1 tr. ř.)

Dozor státního zástupce

Podle § 157 odst. 2 tr. ř. státní zástupce může uložit policejnímu orgánu provedení takových úkonů, které je tento orgán oprávněn provést a jichž je třeba k objasnění věci nebo ke zjištění pachatele. K prověření skutečností nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestný čin, je státní zástupce dále oprávněn:

- a) vyžadovat od policejního orgánu spisy, včetně spisů, v nichž nebylo zahájeno trestní řízení, dokumenty, materiály a zprávy o postupu při prověřování oznámení,
- b) odejmout kteroukoliv věc policejnímu orgánu a učinit opatření, aby věc byla přikázána jinému policejnímu orgánu,
- c) dočasně odložit zahájení trestního stíhání.

+ žádost o přezkoumání postupu pol. orgánu (§ 157a odst. 1 tr. ř.)

Dozor státního zástupce

Podle § 174 odst. 2 tr. ř. je státní zástupce oprávněn:

- a) dávat závazné pokyny k vyšetřování trestných činů,
- b) vyžadovat od policejního orgánu spisy, dokumenty, materiály a zprávy za účelem prověrky,
- c) zúčastnit se provádění úkonů policejního orgánu, osobně provést jednotlivý úkon nebo i celé vyšetřování a vydat rozhodnutí v kterékoliv věci,
- d) vracet věc policejnímu orgánu se svými pokyny k doplnění,
- e) rušit nezákonná nebo neodůvodněná rozhodnutí a opatření policejního orgánu, která může nahrazovat vlastními,
- f) přikázat, aby úkony ve věci prováděla jiná osoba služebně činná v policejním orgánu.

+ výlučná oprávnění státního zástupce (§ 175 odst. 1 tr. ř.)

Dohled v soustavě státního zastupitelství

**§ 12c zákona č. 283/1993 Sb., o státním zastupitelství,
ve znění pozdějších předpisů**

Dohled je výkonem oprávnění stanovených tímto zákonem k zajištění řídicích a kontrolních vztahů mezi různými stupni státních zastupitelství a uvnitř jednotlivých státních zastupitelství při výkonu působnosti státního zastupitelství.

Dohled jako účinný opravný prostředek

I. ÚS 1565/2014, I. ÚS 860/2015

Žádost o výkon dohledu nejbližšího vyššího státního zastupitelství podle § 12d odst. 1 zákona o státním zastupitelství (č. 283/1993 Sb.) je obecně účinným opravným prostředkem pro osobu, která namítá závadný postup v šetření k odhalení skutečností nasvědčujících tomu, že byla obětí spáchaného trestného činu a jako takovou je ji nutno propříště vyčerpat před podáním ústavní stížnosti v souladu s § 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu.

Úkony soudu v přípravném řízení

K provádění úkonů v přípravném řízení je příslušný okresní soud, v jehož obvodě je činný státní zástupce, který podal příslušný návrh (**§ 26 odst. 1 tr. ř.**).

Soud, u něhož státní zástupce podal návrh, se stává příslušným k provádění všech úkonů soudu po celé přípravné řízení, pokud nedojde k postoupení věci z důvodu příslušnosti jiného státního zástupce činného mimo obvod tohoto soudu (**§ 26 odst. 2 tr. ř.**).

Pl. ÚS 4/2014 z 19.4.2016: pokud příslušný návrh podává státní zástupce krajského nebo vrchního státního zastupitelství, je třeba aplikovat obecnou úpravu místní příslušnosti soudů v trestním řádu a místní příslušnost okresního soudu určit podle kritérií stanovených v § 18 tr. ř., tj. z množiny okresních soudů, v jejichž obvodech krajské nebo vrchní státní zastupitelství působí, zvolit ten, jehož místní příslušnost těmto kritériím odpovídá.

Příklady úkonů soudu v přípravném řízení

- ustanovení obhájce obviněnému (§ 39 odst. 1)
- rozhodování o vzetí obviněného do vazby (§ 68 a 73b odst. 1)
- vydání příkazu k zatčení obviněného (§ 69 odst. 1)
- vydání příkazu k zadržení podezřelého (§ 76a odst. 1)
- vydání příkazu k domovní prohlídce (§ 83 odst. 1)
- vydání příkazu k prohlídce jiných prostor a pozemků (§ 83a odst. 1)
- nařízení odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu (§ 88 odst. 1, 2),
- nařízení vydání údajů o telekomunikačním provozu (§ 88a odst. 1)
- rozhodování o uložení předběžného opatření (§ 88m odst. 3)
- účast při provedení neodkladného nebo neopakovatelného úkonu spočívajícího ve výslechu svědka nebo v rekognici (§ 158a)

Vazební zasedání (73d a násl. tr. ř.)

Rozhoduje-li soud o vzetí obviněného do vazby mimo hlavní líčení nebo veřejné zasedání, nebo rozhoduje-li soudce o vzetí do vazby v přípravném řízení, rozhoduje vždy ve vazebním zasedání. Jinak jen tehdy, jestliže o to obviněný výslovně požádá nebo soud (soudce) považuje za potřebné osobní slyšení obviněného.

Vazebního zasedání se vždy účastní obviněný. Účast státního zástupce a obhájce není nutná.

Děkuji za pozornost!

istriz@nsz.brn.justice.cz

Literatura: Draštík, A.; Fenyk, J. a kol. Trestní řád. Komentář. I. díl.
Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2017